

Poštarina plaćena u gotovu Cijena 6 dinara

Socijalna revija

**Mjesečnik za kulturu,
ekonomiju i socijalnu politiku**

Sadržaj:

Don Frane Bulić: Omladini u Spomenar

Valtazar Vijičić: Radničke ruke

Papini-Giulioffi: Rječnik Divljaka

Kk: Svijet bez duše

Vlado Smolčić: Američki Vjerovnik

**Božo Dulibić: Nacrt zakona o kolektivnom
uređenju odnosa iz rada**

**Dr Stjepan Podolšak: Crkva i socijalna politika
O ruskom društvu**

Pred izborima u Francuskoj

Svećenici-poslanici

Kronika i kritika kulture, ekonomije i politike

Broj 2-3

5. IV. 1932

«Socijalna revija»

izlazi svakog 1. u mjesecu. — Pretplata: na godinu 60 dinara, na pola godine 30 dinara; inozemstvo godišnje 80 dinara (7 Rm ili 35 franaka). — Adresa Uredništva i Uprave jest: Šibenik, pošt. pret. 17, Dalmacija; lična adresa urednikova jest: Šibenik, Ulica Kralja Tomislava.

Hrvatima i Slovencima u Italiji

„Socijalna revija” posvećuje svoj lipanjski broj, koji će donijeti članke iz najboljih pera našega naroda u Italiji o njegovu prosvjetnom, vjerskom, gospodarskom i političkom stanju (između ostalih obećali su nam svoje prinose gg. dr Stojan Brajša i David Doktorič, poznati vođe našega naroda u Istri i Gorici, koji su morali emigrirati sa svojih ognjišta pred fašističkim bijesom). U tom ćemo broju, uz prikaz suvremenog života i položaja Zadra, donijeti i pregled političke historije Istre, uz originalnu komparativnu tabelu parlamentarnih izbora u Istri i Trstu 1911. g. i popisa pučanstva iz 1910 g.

U slijedećem broju donosimo prikaz života i rada dra Vicka Mihaljevića, jednog od najvećih hrvatskih političkih i socijalnih satirika, prigodom dvadesete godišnjice njegove smrti.

Ovaj broj, praćen posebnim pismom,

šaljemo svima onim prijateljima koji su svojevremeno returirali „Socijalnu reviju”, s molbom da to ovog puta ne učine. Kako li samo čudno izgleda da se u Varaždinu nemože naći ni jedan pretplatnik „Socijalne revije”, dok su npr. u Leskovcu Moravske banovine trojica. O potrebi revije nemože biti diskusije, jer gospodarska i društvena pitanja nikada nijesu bila u središtu javnog interesa, kao danas.

Molimo, uz to, gospodu pretplatnike da uplate bar dio ovogodišnje pretplate.

Redakcija je zaključena 1. travnja 1932.

Izdavač i odgovorni urednik: BOŽO DULIBIĆ, odvjetnički kandidat u Šibeniku. — Tisak tiskare „Kačić” (O. B. BULJEVIĆ) u Šibeniku.

Don Frane Bulić:

Omladini u Spomenar

„Les grands souvenirs font les grands peuples.”
(„Velike uspomene čine narode velikima.”)

Comte de Montalembert.

Između ostalih krilatica, koje je bacilo u svijet ovo poratno doba nesređenosti i kulturne površnosti, a koja bi mogla donijeti velike štete našoj Omladini — je ona „Zaboravimo prošlost, gledajmo sa mo u budućnost.” Uvezi s tom krilaticom traže se razne reforme pa i reforma školâ, a prva žrtva trebali bi da budu klasični jezici, grčki i latinski, kao tobože nepraktični, nepotrebni i suvišni. Zaboravlja se nažalost, da je velika antikna kultura, grčka i rimska, oplemenjena kršćanstvom, izvor i temelj današnje evropejske kulture i civilizacije, i da je ona postala svojinom svakoga prosvijetljenog naroda, pa i nas Hrvatâ. Zaboravljaju se one Horacijeve „Graiiis ingenium, Graiis dedit ore rotundo Musa loqui, praeter laudem nullius avaris” (Muza dade Grcima duh i dade im zaokruženo govoriti, njima, koji osim slave ništa nisu tražili), „Vos exemplaria graeca nocturna versate manu, versate diurna” (Vi prebirate grčke knjige i noći i danju). Zaboravila se ona izreka, koju je prije više od jednog vijeka napisao učenjak svjetskoga glasa: „Na pragu kulture čovječanstva stoje dvije velike knjige: Biblija i „Homer”, a koju izreku eno zadnja stručna znanstvena istraživanja, poduzeta od svih kulturnih naroda na dalekom Istoku, u toj kolijevci čovječanstva; u Egiptu, tomu hranitelju naroda; u Grčkoj, toj majci umjetnosti, dokazuju da je istinito pripovijedanje biblijsko o postanku svijeta, o kulturnome razvitku jevrejskoga i susjednih naroda; da su pričanja helenskoga naroda u Ilijadi i Odiseji u jezgri istinita, da nisu plod puke mašte, i ako pjesnički iskićena — prema shvaćanju i potrebi tadašnjih naroda.

Na tim su umotvorinama, na toj su prošlosti svi evropski narodi gradili tijekom stoljeća svoju kulturu.

I naš se je narod od svoga ulaska u historiju čovječanstva odnjihao i uzgojio u toj kulturi, te je ona postala sastavni dio naše narodne kulture. Kao što je potrebno i korisno da proučavamo prošlost i život svoga vlastitoga naroda, isto tako nam je dužnost i korist, da se neprestano napajamo na izvorima, koji su probudili i uzgojili u našim najboljim ljudima, učenicima i književnicima, smisao za istinu, ljepotu i uzvišenost. Poštivanje starine i svijetlih uzora prošlosti uz-

diže, oplemenjuje duh i uzgaja karaktere, a preziranje tih duhovnih vrednota rada materijalističkim praktičnjaštvom i bezkarakternošću.

Zato ležerne krilatice ne smiju da smućuju dušu Omladine, ne smiju da nam drmajuju i ruše školu. Ako igdje, a ono u školi pogibeljno je kidanje s tradicijom. Štetno je i pogibeljno, ako škola otvara svakomu vjetru jedra i ako u nju zapljuskuje svaki val modernizma; ako su promjene u nastavnom planu i duhu škole zavisne od dnevnih događaja, od jednodnevnih pojava, od kulturne mode, a ne isključivo od rezultata znanosti, od napretka pedagogije i novih, ali prokušanih njezinih metoda. Duh, koji vlada u dobroj školi, s pravom će biti pretežno konzervativan i tradicionalan. Samo završene kulturne epohe unose u nju svoje gotove rezultate, da povećaju i dopune ono, što je bilo dobro i od trajne, neprolazne vrijednosti.

Završujem s riječima francuskog učenjaka E. Renana, koje bih želio da naša Omladina usadi u pamet i češće o njima razmišlja:

„Les vrais hommes de progrès sont ceux qui ont comme point de départ un profond respect du passé. Tout ce que nous faisons, tout ce qui nous sommes c'est l'aboutissement d'un travail séculaire”.

(Pravi su ljudi napretka oni, koji uzimaju za polaznu tačku u svomu radu duboko poštivanje prošlosti. Sve ono što činimo i što jesmo, sve je to rezultat (plod) rada mnogih vijekova).

Valtazar Vijolić:

Radničke ruke

Gledam ih nepregledne u nervoznome šumu
Nalik na milijunske grane u trenutku oluje.
Pate se, Dižu. I mole na raskrsnice drumu.
Anđeli, kada su trudne. Bez posla — svirepe guje.

Što traže?! — Žrtvu — Samoprijegor — Rada,
Da crnu koru kruha otkupe znojem i krvi.
Bez toga milijuni njihovih najdražih strada.
Pa to je sve! — A ipak strepe, da ih ne smrvi

Poklonik Zla — Mamona, što s bijednikom se igra — —

— — — Spušta se zloslutna noć... I zadnje plohe neba
Mračne se. — Poput izgladnjeloga tigra
Te ruke grče se. Lome. Te gladne traže hljeba.

I putuju na Golgotu — — — Paklenu baca smolu
Na njih Crvena Zublja šireć nečuvenu stravu — — —
— Hoće li smirit se tamo u svome očajnom bolu?!
— Ili će vratit se strašne nalik na sverazornu lavu?! — — —

Rječnik Divljaka

Abba, pater

„Omnia tibi possibilia sunt: transfer calicem hunc ad me; sed non quod ego volo, sed quod tu.”

Tako nas nauči Hrist (Gospodin, Učitelj, brat, Spasitelj i žrtva čovjekova) u najžalosnijem času svoje Muke da Te molimo, da ne činimo po našoj volji, koja može imati krivo, već po Tvojim koja je očinska i prava, jer izvire iz Beskrajne Ljubavi koja u sve prodire i ljubi.

Mi smo braća našem ocu, majci našoj, našoj braći, našim prijateljima i neprijateljima, ali Tebi smo samo sinovi, neiskazani Oče koji nijesi rođen od majke, oče i majko, nedolovatni, trojedni, samosazdani, srce koje za sve kuca s Nebesa.

Ova naša pokvarenosti pristupačna uda, koja ne pripadaju nama, nego smrti, imaju nešto Tvoga, nešto što si u njima Ti razžario, što neće umrijeti.

Stoga blagoslovi, Oče, našu dušu, našu riječ, naše pero; blagoslovi čitače ovog djela: one koji će se razveseliti, one koji će se ražalostiti, one koji će se uvrijediti, one koji će nas kriviti i mrziti. A ako slabi i krhki povrijedimo koji od Tvojih svetih zakona, Oče Gospodine, Ti koji si snaga i dobrota, oprostí nam.

ABC

Ima raznih abecedara. Abecedar trgovine je patvoriranje robe i bilanca; abecedar politike je rječitost i spletkarenje; abecedar znanosti je ateizam, umjetnosti plagijat, a abecedar kršćanstva jest uvjerenje da smo ništa, te da valja ljubiti Boga i ljude uključno do mržnje prema nama samima.

Abel

Dakle baš hoćete znati? (reče jednom, u loži, Deifob Vragović) — Ja sam za Kaina, i to zato: Kain je, kraj svega bratoubistva (koje se, uostalom, u slučaju svoje vrsti, nemože baš prekorigi), iza Satane najslavniji od svih buntovnika.

Abel! je, naprotiv, tip religioznog čovjeka, ili drugim riječima, podlac i bedak. I doista, u Bibliji (knjizi do gađenja punoj praznovjerica i nemoralnosti) piše da je taj gosp. Abel, mjesto da prodade ili pojede bolje komade iz svoga krda, kako bi to bio učinio svaki pametan čovjek, glupo žrtvovao ove Bogu, kojemu su bila ugodna takova služništva.

No gledajmo, za čas, dostojanstvenije držanje Kaina. On, koji nije izgubio osjećaj gordosti, koji mnogo drži, kao svaki građanin koji poštuje sebe, do vlastite slobode i neovisnosti, da zabrljuka pogled Gospodov ili, možda, što je vjerovatnije i pohvalnije, u znak prezira, žrtvuje mu samo malo pokvarena voća, kojim nezna šta će, i, konačno, kad misli da bi se njegov budalasti brat mogao oženiti i naroditi čitavo potomstvo sramotnih bogomoljaca, ubija ga bez odugovlačenja.

Geneza hoće da prikaže (razumije se) da ga je ubio iz zavisti.

Nu kakve li zavisti za Egipat?

Kain je, nema sumnje, bio naš i zato je, kao slobodni mislilac, žestoko i pravom protestirao protiv početka mračnjaštva.

I evo mog zaključka.

Što, velite, braćo, da vam predložim svečano otkriće lijepog spomenika Kainu, koji nek se podigne ovdje, baš u našoj rođenoj Bagoghi, pred (rog joj ćaćin) crkvom Presv. Srca, kao vidljivo veličanje slobode i vječni izazov na borbu sve to većoj invaziji „crne svinje“?

Adamiti

Drevna kršćanska sekta, koja je svojim privrženicima nalagala potpunu nagost. Svi su ljudi — osim nekoliko svetaca — zapravo Adamiti, otkad su pred dvije hiljade godina odbili nerazderivu haljinu, koja im se učinila bijednim okrvavljenim plaštem. Nastoje da slabo pokriju svoju golotinju carskim plaštem, sudačkom togom, oklopom vojnikâ, krznima bogataša, svilom i čipkama javnih i privatnih žena, ali uzalud. Goli su sveđer i dršću pred vratima, a drhtaće dok ih milostiva smrt ne povede pred neizmjeran oganj, koji će ih ogrijati više no što im treba.

Agezilaj

Kralj Sparte, slavan zbog svojih pobjeda nad Perzijancima i Atenjanima. Ali, još siavniji bi morao biti zbog toga što je, makar to činio i radi sticanja glasa i dobrostivosti, skoro kršćanski postupao s neprijateljima. Plutarh pripovijeda: „Ako bi koji od njegovih protivnika pao u bijedu, bio je prvi koga je to diralo, i potraživ ga, spremno ga je pomagao, i na taj način stekao poštovanje i prijaznost svakoga.“ „Nikada nije javno škodio protivnicima, a nastojeći uvijek kakvom uslugom, da bi koji od njih dobio službu i položaj, učini da spoznaju da su se slabo i škrto vladali. Pomažući ih, pak, u službi, od neprijatelja stvori prijatelje, i tako ih pridobi, da nije više imao protivnika.“

Iz toga se vidi da ljubav prema neprijateljima može biti i izvrsnom politikom.

Ahil

„Svaki čovjek ima svoju Ahilovu petu“, — veli prof. Prosjek. Ovim riječima časní titular katedre Nužnikâ odaje jednako duboko poznavanje helenske vračare i ljudske naravi.

Divljak donosi ovim prvi spisak tih različnih peta. Peta škrca: lisnica; supruge: vjernost; pisca: sintaksa; ateiste: broj 13 i upotrijebljena sđ; dobro-mislećeg katolika: samilost; nar. poslanika: dnevnicâ; nacionaliste: ljubav prema demovini; trgovca: poštenje; buržuja: pjesnička težnja; sveca: ponos poniznosti.

Ima, konačno, ljudi, koji su peta od nogu do vrha glave, a ti su prepušteni Ahilovu koplju, poganskom simbolu Hristove riječi, jer ozdravljuje gdje ranjava.

Akrobat

Tkogod želi „da uspije“, mora prije svega biti izvrstan i izdržljiv akrobat. Ipak, treba imati na umu da više nijesu dovoljni stari trikovi ekvi-

libristâ — jahati odjednom na dva konja ili vješati se o britve. Danas su potrebne druge stvari!

Akrobat novog stila, bilo politički ili literarni, mora izreći jednim samim jezikom i istovremeno trinaest različitih govora; mora istim jezikom ljubiti, lizati, čistiti i laštiti dvadeset različitih pari postola, opanaka, čizmica, papuča; mora svojom desnom nogom dražesno koraknuti u isti mah dok udara nogomet koji se ima pretvoriti u poklon, te, konačno, mora munjevitom jednovremenošću ostaviti kod drugih utisak da imade barem sedam različitih stražnjica, kojima može sjediti u isto vrijeme na banketu, sjednici parlamenta, konferenciji, stranačkoj skupštini, u kafani, na jastucima brzog automobila i, na koncu, u znak zaslužnog počinka, na sjedalu javnog *watercloseta*.

Apelle

nije dozvoljavao crevljarima da izriču svoj sud preko postola. Danas, kad odabranici puka sude o politici, književnici o poeziji, filozofi o religiji, dojenčad o vladi, prosjaci o narodnoj ekonomiji, trubači o muzici, siromašni bi Apelle, ustrajajući kod svoga drevnog zahtjeva, bio smjesta kao buntovnik strijeljan.

Arcigallus

Veliki žrec božice Cibebe, koji si je, da bi postao dostojan svog zvanja, odrezao šiljastim kamenom muda. I danas je svijet pun Arcigalâ koji su prinijeli istu žrtvu, ali se božica ne zove Cibela, već Javno Mišljenje.

Autogram

Dosadnim sakupljačima autograma najljepšu je lekciju očitao Rudyard Kipling preko jednog dobričine, koji mu je, čuvši da časopisi plaćaju za prozu autora *Kima* šiling po retku, a misleći da ovaj rabi Bogzna kakve dragocjene i neobične riječi, poslao uputnicom tri šilinga, moleći ga da mu za njih napiše tri svoje riječi. Kipling uze dopisnicu, napiše: „Vi ste budala” i punim je potpisom pošalje kupcu glasovitih izraza.

Ta bi se metoda mogla primijeniti uvijek, kad nebi očitanim zaslužene lekcije bila zadovoljena u isto vrijeme i indiskretna manija dosadivača.

Bankir

Uvijek židov (i kad je, iznimno, kršćanin), on je božanstvo nesamo banke, već čitavoga svijeta.

On pravi ratove, sklapa mir, čini revolucije i sastavlja vlade, donosi obilje i skupoću.

Ne može samo da ustavi sunce i dovede kišu, da ljubi siromaha i da ne bude proklet.

Ali na te stvari ni ne misli, već upravlja prema izvještajima Burze svoju dušu, koja je dio financijskog svijeta, koji jedini pozitivno postoji.

Balaam,

prorok, bje spašen od svog magarca, blagoslovi Izraelćanine i spasi se. Koliki li bi moderni proroci bili korisniji sebi i drugima, kad bi pustili da ih mjesto

njihovoga rastrovanog mozga vodi magarac, ako ga imaju, ili pas, mačka, tukac i kanarinac, ili makar buha koja im po nogavici skače, uzalud tražeći kap zdrave krvi!

Barabba

Židovi prvog vijeka bili su narod nagnuća i, na kraju krajeva, pun smisla za čast. Između Isusa i Barabbe izabrali su Barabbu, političkog mučenika, ali izabirali su između Smrti ili Slobode, dviju velikih i jednostavnih stvari. Kad bi se danas prikazala *ista* dilema, Židovi bi sporazumno s Pilatom zatvorili Isusa u koji Sanatorij, a mučenik Barabba dobio bi kroz kratko vrijeme čast komandera, zatim bi postao poslanikom u parlamentu, a možda i gubernatorom Jerusalima.

Beba

Divljak ne voli lijepe mehaničke lutke bogatih curica, koje otvaraju i sklapaju oči, te, kad ih se tiska u grud, izgovaraju u jeziku gospode „Tata“ i „Mama“.

On ljubi, naprotiv, lutke siromašnih curičica koje nemaju oca, odrpanih prikaza sa ulica, koje same prave *svoje* ružne i očarane bebe iz vlastite mašte.

„Veća curica — piše Bruno Cicognani, poludivljak — koja sjedi na gornjoj stepenici, očišćana kao muškić, — obuvena u papučetine i pamučne bječve (bile su možda bijele, kad su bile nove) koje vise ispod koljena, — načinila je lutku i dotjeruje ju, a dečko sjedi stepenicu niže, s glavom na njenom krilu, pa gleda očaran njezinu vještinu. Imala je komad krpe za svašta, a najgenijalnijim joj se učinilo da napravi lutku. Imala je na čarapama podveze; odriješila ih je, i tako se sad može vidjeti na bebi glava, vrat i duga suknja. Ali siromašnoj djeci lutke moraju biti gospoda...“

I eto: gle od dronjka škotskog sukna, koji je veća curica nosila kao šal (te djevojčice nose nekakve suknene krpe, kao što u njihovoj četvrti smetlari običavaju pokrivati odrpinama sagova hrptove magaradi; to su krasote nađene kod prevrtanja odrpina), krasnog li plašta, bogatog li plašta! Ali još fali, još nešto fali... Tebi se možda čini da je „toilette“ gotova, ali se varaš. I zaista, gledaj, ona traži nešto ispod svoje suknje, i izvlači — i kakvom samo pažnjom! — zamotuljak. Pomalo ga i pažljivo otvara... Evo ukrasa od krasuljaka za ogrlicu velike kneginje. Ala mi oholosti! Sada, dakako, velika kneginja može poći na ples.

I njezina je stvoriteljica tako radosna, da se beznadno češe po glavi.”

Eto siromašnih djevojčica sa ružnim lutkama, djece koju nitko ne naziva svojom, bijednih skitničkih odrpina koje Isus najviše voli. Postaće zatim djevojke, žene; možda „žene loša zanata“, ne smeta. Samo jedna bi ih stvar mogla pogubiti: bogatstvo. Ali suđeno im je da umru same po bolnicama, na ulicama, u kućercima, a to je providencijalna poputbina da postanu kraljice i kneginje ondje, gdje će kraljice i kneginje jedva biti dostojne da ih sa mjesta svoje kazne mole za zagovor kod prijestolja Božjega.

Bull (John)

Veliki boksač, žvakalo *beef-steke*, trbušast, sljedbenik *Common sense*, poklonik Mamona, Merkura, Jakova i *whisky and sode*; izvažava Bibliju u sve

strane svijeta, da bi se oslobodio njenog držanja kod svoje kuće; zadobiv uljudbu iz Rima, dao mu je nogom, da bi slijedio najveću svinju od svojih kraljeva; nepozna nego samo svoj jezik; posjeduje trećinu zemaljske kugle, ali ga njegovi kmetovi malo po malo ostavljaju. Kad potroši svoje zalihe ugljena i izgubi svoje imperijalne posjede, vidjećemo ga kako odlazi da traži vreću krumpira i malo sunca.

Dioničar

Akcionar je uz pedanta, izbornika, poreznika i viteza najrasprostranjenija ličnost velike poredane vojske našega vijeka. Akcionar, protivno onome što zamišlja prosti svijet, ne sudjeluje ni u kakvoj akciji, već se zadovoljava čuvanjem svojih akcija (dionica) i svakogodišnjim ukesavanjem onoga što su donijele, hvala radu drugih ljudi, koji obavljaju osam sati na dan mučan i težak posao.

Francuska Akademija

Zbor četrdesetorice besmrtnika, rođenih Francuza, koji umiru prije nego omatore. Da bi zasjeli časne naslonjače biraju se oni pisci, koji su prešli pedesetu godinu svog vijeka te pokazuju povoljne znakove djetinjstva. U Akademiju Besmrtnika nijesu primljeni ni Molière, ni Saint Simon, ni Balzac, a niti Flaubert, Baudelaire i Verlaine.

Imućnik

Ima imućnika i neimućnih. Ali pravi, autentični i apsolutni te najopasniji neimućnik jest Pjesnik, Svetac, Umjetnik i Divljak. On nema nego svoje snove, svoje zanose, svoje fantazije, svoju nedruštvenost, t. j. ne posjeduje nijednu stvar koja uistinu postoji, koju čuvaju po bankama, dakle ono bez čega se nemože postati, kako kažu imućni, dobrim građanima.

A ipak, taj je neimućnik (nevjerovatno za imućnike!) najveći gospodar na svijetu, jer si, imajući samo svoju maštu, gradi kroz ovu mirijadu nebesa i u njima živi sretno, barem u svima onim časovima kad se dirnut od umjetnosti i milosti može oteti raju svinja.

Krčma

je moderna crkva siromašnog svijeta, kome su gospoda rekla da nema Boga.

Magarac

Guerazzi napisao: „Marljivi, strpljivi i batinani puk je magarac.” Ali, vremena su se promijenila: puk je, otkad su mu dali da upravlja, više od štete,

**Preplatnici,
sjetite se svoje dužnosti!**

nego od koristi. Podnosi oko sebe samo laskavce, a tuče ono par nesretnika koji bi ga htjeli urazumiti.

Kada se nekoga naziva magarcem, da ga se uvrijedi kao nezalicu i prostaka, vrijeda se zapravo vrijednoga druga gorštakova. Magarac sjajno zna mudrost koja mu treba za vršenje dužnosti: on znade ići po rubu ponora a da se ne strmoglavi, uravnoteženo nosi breme, strpljivo podnosi rukopipateljni gnjev ljudi, prepoznaje glas svoga gospodara i ulaz svoje staje, a za čitavoga svog života otvara žvale samo u dvjema zgodama: Kad je gladan i kad ljubuje. Uporedite ga s čovjekom koji nikad da bi znao pravi put, koji koraca u svaki ponor, koji nemože snositi teret svojih dužnosti i svojih boli, koji neće da poznađe ni gospodare ni kuće, i koji neprestano otvara usta da bi izgovorio čitavo more sablažnjivih, glupih, živinskih i nada sve izlišnih stvari.

Kada bi barem u zoologiji vladala pravda, lav bi se morao zvati razbojnikom životinja, a magarac, svojom poniznom rezignacijom, kršćaninom trećega kraljevstva prirode.

Običaj

„Ali šta da se radi? Kad nešto pređe u običaj, nemožete ga se odreći!...“ Tako govore kokainoman, psovač, pijanac, nimfomanijakinja, onanista, pederast i druge domaće životinje ove vrsti.

Odrasao

Kad je napisano „Komad samo za odrasle“, podrazumijeva se da se radi o besramnostima — i odrasao na taj način postaje sinonim za svinju.

Svi građani postaju legalno odraslima koncem dvadeset i prve godine, — osim dvojice: Pjesnika i Sveca, koji su kroz čitav život slični onoj djeci koju je Isus fražio, i za koju je stvoreno Kraljevstvo Nebesko. Ali, otkad su Pjesnici ustupili: mjesto verzifikatorima, a Sveci bigotima, čitavo je čovječanstvo neoprostivo odraslo, ta, vidi se!

Odreka

Ta podla riječ znači javno ostavljanje nekoga ili nečega radi interesa, iz straha, iz gluposti.

Prošli vijek i početak ovoga, doba su odreka. Od kralja do smetlara, svi su davali ostavke.

I sami su kršćani (između ostalih i više od ostalih) — sô svijeta — koji su, premda goloruka vojska, nepobjedivi, ako njima vlada duh istine, više-manje krivotvorili, ostavili ili odrekli se Hrista.

Samo tu je izvor katastrofa svake vrsti.

Ali dosta više.

Ko je pravi kršćanin, mora ispovijedati Hrista „usque ad effusionem sanguinis“. Jer Hrist je Put, Istina, Život, Svjetlo Svijeta.

Čovjek koji živi u svijetu nemože više živjeti bez Hrista; nemože biti prijateljem čovjeku koji nije prijatelj i sluga Hristov.

Diximus; i sve je rečeno.

Polako

Riječ koja se raspukla, koja je svladana i mrtva.
Kakvi polako! Naše je doba, oružano motorom, prihvatilo „snažne običaje.”

Sve mora da odsad bude brzo i jako:

Jaka riječ,
jaka šaka,
jaka politika,
jaka omladina,
jaka vlada,
jaka kvasina,
jak želudac,
jaka grud.

Napred, zaboga! Sve po stroju!

Hoćete li pisce, politike, umjetnike, izumitelje, šarlatane, pokvarenjake, filozofe, trovače, ludake, čudotvorce, svinjare, sljepare, varalice, podlace, krvnike? Tu su. Želite li ratove, revolucije, deklaracije, procesije, blokove, tuče, bjeganja, zapletaje i pout pourris? Eto ih.

Sve potpuno pribavlja naša „Ludnica” kroz vrlo kratko vrijeme.

Nekoč se govorilo: „Polako, Marko!” Danas se na sve strane galami: „Upri, Marko!”

I Marko se naglavce bez straha baca u gužvu.

Prijateljica

je ona ista prasica (slobodno udružena s običnom svinjom u bijelim rukavicama), koju su nekoč naobražene osobe nazivale suložnicom, a poganouste, ali poštene pučanke, kurvom.

Prijateljica je novi licemjerni eufemizam, kojim se ošećerava grumen iznetine.

Treba da se porok mondenim sjenama naših dana ukaže odličan i pomalo sentimentaln.

Biti oženjen! Huj, kakve li vulgarnosti! Imati naprotiv prijateljicu, predstavljati prijateljicu, pokazivati se u automobilu s prijateljicom, to je doista chic.

Na kraju krajeva, radi se samo o jednoj riječi: mijenjajući jednu riječ ostaje sastojina, ali se mijenja vanjština. A samo vanjština, a ne sastojina imaju posvuda slobodan ulaz.

Kako bi se samo zamisliti moglo da netko kaže: To je moja prilježnica, moja kurva, ili (nešto ljepše) to je moja dragana?

Ali, kad kaže: „Predstavljam svoju prijateljicu, gospođicu X”, izgovara baš istu svinjariju *finim* riječima, i fina smradarija „boljih osoba” klanja se osmjehom i divljenjem.

Danas je jasno: Obitelj je sinonim ropstva, suložništvo sinonim slobode; žena je dosadan teret koji se teško podnosi, a prijateljica nešto što nas zanosi.

I, izbor između žene (proze) i prijateljice (poezije) ne može za lirsku krmad naših dana biti pogrješan.

Prosjačenje

Uljudeni čovjek, koji mrzi Siromaha, jer u ovom gleda božanskog i vječnog Vjerovnika, stavio je prosjačenje u red zločina-prekršaja, koji se kažnjava doživotnim zatočenjem u jednom od onih farizejskih skloništa, koja se zovu Domovima siromaha. Čovjekoljubi koji često navode Evandjelje, da bi se opravdali što nijesu kršćani, ustanovili su društva protiv prosjačenja, koje smatraju dosadnim nasljednikom lopovluka, jer prošnja, koju su Hrist i Sveci proglasili najvećom dužnošću kršćanina, za njih je nepodnosiva i prijekorna sablazan.

A ne znaju i ne osjećaju da smo svi mi Prosjaci, da bez prestanka prosimo tužakavom ustrajnošću pa i pogibeljnom drzovitošću nešto od Boga ili ljudi; da molimo na svim raskršćima svijeta malo ljubavi, slave i sreće, malo praštanja i smilovanja, — dobra koja su nesavrnjivo veća i dragocjenija od bijednog sitniša, kojim se zadovoljava Prosjak sa trotoara.

Rulja

Uzmite skup ljudi bilo kakve vrsti, slučajno odabranih.

„Ako plješču kojem govoru ili akademiji, „poštovano općinstvo“ su; ako donose prosječne ili loše zakone, onda se zovu „Narodni parlamenat“; ako navaljuju na koju palaču ili režim, onda su „divlja svjetina“; „glupa živina“ su kad zvižde tragedijama kojeg pjesnika; ako manifestiraju pod prozorima kojeg kralja ili ministra, onda su „plemenita masa manifestanata“, — a ipak se radi uvijek o istim ljudima jednakih lica i iste duše.

Divljak ih, da bi štedio na vremenu, uvijek, bilo što govorili ili činili, naziva „ruljom“.

Samozataja

Gospoda Diomira Dvomislica, umirovljena udova vit. Gelazija, — pokoj mu duši! — koji je nekoč bio činovnikom drugog razreda u Ministarstvu Financija, često je pričala kako je njen muž bio čovjek rijetke inteligencije, osobito kad se radilo o brojevima, a iznad svega zlatna srca. „Ali što ćete (dodala je jednog dana, u času najvećih izljeva, gospodi Cloe Košić, svojoj dobroj prijateljici, koja je došla da je tješi), Gelaziju je nešto falilo (to velim, a da mu ne činim krivo, jer sam Bog je bez mana), ali taj je nedostatak bio velik, znate, nedostatak od onih koji za ženu... da vam rečem ili ne rečem?... (Joj! To su stvari koje nam navlače stid na lice...) Dakle, razumjećete... nakon što sam pošla za nj, osjetila sam s užasom da se u intimnostima pokazuje vrlo malo muškarcem. I, doista, u dvadeset godina braka nikakvog dragocjenog rezultata.

A ipak, hoćete li mi vjerovati? (Trpila sam, stalno, trpila; a kako da se i ne pati u takvim slučajevima?) Ali moje mu poštenje, siromašni Gelazije, nije nikada išta na žao učinilo, a niti će učiniti njegovoj časnoj uspomeni.”

A gospoda Cloe, fingirajući da briše suze će: „Jadna gospodo Diomira, oh, vjerujem vam! Kakve li samozataje od vas!”

Savez

Dvije ili više država sklapa savez, kad se jedna boji druge ili kad se obe boje treće. Čim se mijenjaju interesi i položaji, savezi se odriču, kao kra-

de i još dan prije Saveznici ratuju među sobom. Nije potrebno spomenuti k tome da se ugovori o savezu drže, poput veneričnih bolesti, u tajnosti.

Spretnost

To je prva od četiriju kreposti, koje su ubilježene u Antihristovu katekizmu.

Ostale su: nepravda, podlost, mamurluk.

Spretni su: političar koji igra skrivača; trgovac ošecerjenih balega; onaj koji je pao pod stečaj, a ima punu kesu; krivotvarač računâ koji se, kontrolirani, na dlaku slažu; kramar koji stavlja komadićak olova ispod vage da bi prevario mušteriju za krišku salame; pop, za koga drže da je neporočan, koji posjećuje, odjeven u građansko odijelo, u kasnim urama bludilišta; lupež u bijelim rukavicama, koji je poštenim prevarama u isto vrijeme postigao commendu, milijune i naslov senatora zbog poreza, itd.

Prema tome, spretnost je u izgledu a nespretnost u bivanju. Vrhunac je gluposti biti pošten, inteligentan i dobar čovjek. Prava mudrost je biti pro-sječan i lopov, a izgledati baš protivno.

Nema Boga, misli spretni građanin naše dobe, ali zato postoji Javno Mišljenje. Ipak, ako ću znati oprezno manevrirati, moći ću noću predstavljati vraga, a danju sveca.

I pokušava se; i sjajno uspijeva.

Na primjer:

Gospodin Narciz Ljenčarević, bogati vlasnik raznih bakalnica, čitajući u noćinama da je jedan blagajnik, nakon što je ukrao pet stotina hiljada lira, pao kao bena u ruke policije, izriče iz dna srca ovu misao: „Vidi budale! Kad je znao da stvar udesi, morao je i da stekne krila!

Ja se, na primjer, smatram poštenjakom od glave do pete, ali kad bi sutra, stavimo, izgubio pamet i napravio sličnu pogriješku, nebi je, svete i časne mi riječi, izgubio toliko da mi nebi uspelo da spasim sebe i plijen!”

Škopljenje

je plemenita operacija kojoj su podvrgnuti neki između revolucionarnijih pjeticâ u kokošinjcu, da bi i oni, kao i onaj koji ih jede, osjetili plemenito zadovoljstvo u gojenju i osjećaju dobrog, do onoga dana kad će im, *uhvaćenima od neizbježive ruke*, zaokrenuti vratom te operušati ih i baciti u lonac.

(Duboko razmišljaj o škopljenju i njegovim posljedicama, da bi shvatio mnoge ljudske i božanske stvari).

Zbogom

To je riječ koju svi neprestano izgovaraju, na svakom mjestu, u svako doba dana, bez da znadu što znači i ne davajući joj (osim u ponekome „Zbogom” koji dušu kida) nikakvu važnost.

Moderni je čovjek tako areligiozan, da ne osjeća da na usnama ima uvijek duboko religioznu riječ, kojom se ispovijeda Božji opstanak i priznaje Njegova visoka važnost.

„Zbogom”, dragi ateiste, etimološki znači: „Preporučam te Bogu”.

Bilo bi dakle vrijeme da nadete drugi pozdrav, pa da je ni za što drugo, nego da nedate važnost, bilo to i nehotice, jednoj nebuloznoj osobi, koja, uz mnogo drugih nedostataka, ima čak i taj da ne postoji!

K k :

Svijet bez duše¹

Trop de science humaine et trop peu de science divine.

Léon Bloy.

Ako je istina da je historija uopće samo historija ideja, onda je istina da historija nije drugo nego niz akcija i reakcija. Sva materijalna fakta u povijesti nijesu nego posljedica ideja, koje su se kroz vijekove razvijale. Nema sumnje da su samo ideje one, koje odlučuju trajnošću jednog političkog, socijalnog, ekonomskog, kulturnog ili sličnog sistema. Moglo je biti pojava i izvan toga, ali one su bile efemerne i kratka vijeka.

Danas je možda teško razabrati u vrtlogu različitih događaja, koja će ideja prevladati i uopće, koje su ideje u borbi. Uza sve to može se naslućivati iz dosadašnjeg razvoja događaja, koja se ideja nalazi u akciji i prema tome kakvu ideju iziskuje kao reakciju.

Svima je danas jasno, — ako ne svima, a ono barem jednom „jačem” dijelu intelektualaca, — da se nalazimo na vrhuncu jedne individualističke, intelektualističke i materijalističke kulture.

Počam od renesanse pa sve do danas čovjek je, okrenuvši leđa „mračnomu” srednjem vijeku, — koji još i danas preziremo, jer ga malo ili ni malo ne poznamo, — zapustio sva nastojanja i sve težnje, koje nemaju za centar čovjeka. Malo po malo taj čovjek postaje mjerilo svega, zabacivši sve sponse, koje su ga mogle priječiti u njegovome individualističkom razvoju. André Beaunier potvrđuje: „Poganstvo renesanse nije ništa drugo, nego neograničena intelektualna i moralna sloboda. Osim, ako se ne damo zavesti lijepom vanjštinom! Duhovi su (onda) bili živahni, pa je izgledalo prikladno da se ukalupi u doktrinu ono, što je bilo samo „un instinct débridé”. Ja ovako resumiram, — nastavlja André Beaunier, — poganstvo renesanse: pobuna, i to fiziološke naravi, protiv pravila, koje su prošli vijekovi bili po malo i strogo izradili. To znači odbaciti sve sponse. Moguće je da se varam, ali ipak tvrdim „avec le zèle de la certitude,”² da kvaliteta života, njegova ljepota, pače i finoća njegova užitka, te, na-

¹ Pod ovim će naslovom doskora izaći jedno djelo iz pera francuskog pisca g. Daniel-Ropsa.

² G. Georges Goyau, član Francuske Akademije, navodi ovu rezervu „moguće je da se varam” kao jednu od zadnjih karika, koja veže Beauniera katolika sa Beaunierom Renanovcem.

pokon njegova vrijednost proizlaze iz onoga, što smo sami sebi drago-
voljno namegnuli i protiv čega se borimo". Nije čudo, ako je iz protiv-
nog shvaćanja došlo do kulta egotizma.

Descartes i njegovi epigoni su iza toga kao logičnu posljedicu postavili na najveće mjesto razum. Prema njemu vrijedno je i kompetentno samo ono, što se može razumom ovjerovati, samo ono, što se može izvesti iz tog defeciranog intelekta. Naravno da je čovjek postao i nekako previše svijestan sama sebe. Postao je u neku ruku ohol. Uvjeren je da mu za sve dostaje razum i da mu je to jedini životni kruh. Misterij, duh i duša postaju stare predrasude ili ostaci praznovjerna, koji će, kad intelektualizam potpuno pobijedi, nužno nestati. Kroz ovu prizmu dosta je pogledati „tolerantni" 18. vijek sa Voltaire-om, Diderot-a s Enciklopedijom, pa i reakciju na tu suhoću razuma u korist sentimentalizma t. j. romantizam sa svim njegovim pretečama (i g. Chateaubriand među njima) i na koncu Renan-a s njegovim historijskim skrupulima. Ali na svu sreću već André Beaunier s jednim dobrim dijelom svoje generacije označuju reakciju. Generacija zadnjih decenija prošloga vijeka, napuštajući Renan-a i njegove njemačke kolege, daje, i nehotice možda, demanti čitavoj suhoparnoj intelektualističkoj kulturi.

Descartes-ova „évidence" traži samo ono što je opipljivo, isto onako po prilici, kao što je neki dan svečano izrekao predstavnik francuskog kapitalističkog patronata pridjev „rentable", izrazujući time sve „plemenite" težnje „modernog" kapitalizma.

Materija pod egidom razuma prodire svuda i nastoji da se nametne i „najspiritualnijim stvarima". Svaki užitak danas izvan materije izgleda previše eteričan i nedostatan. Verlaine je negdje po prilici ovako zavapio: „Isuse — Bože, mjesto da se hranimo tvojim mesom, davimo se u ljudskoj puti!" Ljudi, barem oni koji osjećaju potrebu za nečim „apsolutnim", kao da se boje pogledati preko materije, jer je iza nje najveće strašilo — vacuum. Ostati s tom prazninom samo na par sekunda, značilo bi uzdrmati vjeru u materiju i u njezin užitak. Zato čovjek bježi isto toliko od sebe samoga kao i od Boga. Taj mi kukavički stav dozivlje u pamet jedan prizor iz jednoga kazališnog komada g. Dimovića, gdje se neki neustrašivi razbojnik boji samo — samoće.

Evo, ovaj bijedni svijet, svijet bez duše, svojom kapitulacijom i nesvjesno zahtijeva reakciju i s njom revoluciju duha. Zato mora detronirati svoj idol — razum i spustiti ga „malo niže" na mjesto, koje mu pripada. Tim istim činom individualizam mora da stupi u svoju pravu kolotečinu, pa ne će onda biti potrebno da mu se suprotstavlja neke vrsti drugi ekstrem — komunizam sa boljševizmom. Ali zato valja da materija prepusti prednost duhu. Uzalud se čovjek bani na polju znanosti i nauke svojim pobjedama, do kojih ga je doveo njegov „veliki" razum. Tim se mogu ponositi ljudi kao g. Joseph Turmel.³ Tko hoće da vidi malo dalje, opaža da je čovjek uza sve to ostao

³ Poznati otpadnik katoličke Crkve (svećenik), koji je napisao masu knjiga pod različitim pseudonimima. U jednoj od zadnjih, „Histoire du diable", u e-

isto toliko bijedan, dapače i više, jer se nastoji odreći sebe samoga — svoje duše.

No svijet se drma. Još mi danas odjekuje u ušima povik g. Albert Thomasa, šefa Internacionalnog biroa rada u Ženevi, kad je svojim poznatim (lani je održao jedno predavanje u Zagrebu) temperamentom povikao: „Gospodo, to je strašno. Mi iz dana u dan osjećamo, vidimo, opažamo, razmjećujemo da kao iz zemlje niču nove sile, da se društvo velikom brzinom razvija, da se sprema novi svijet, da je taj svijet pred nama i — da nam ga jedna neprozirna koprena potpuno krije. Taj čovjek-gigant ne može da podigne koprenu i da vidi... Ne, ne može... Sudeno mu je, da se jednog dana nađe licem o lice s tim novim svijetom, ali nepripravan i neobavješten.” Nije li ovo priznanje očajno?! Ovim je riječima Thomas završio svoje predavanje o Nezaposlenosti.

Nije li skrajnje vrijeme da se *produhovimo*? Ta šta čekamo? Ovdje mora da nastupi reakcija protiv renesanse i njezine hipokritske prevare t. j. protiv osnovice na kojoj leži razvitak kulturne Evrope u ovo par zadnjih vjekova.

Ima ih koji to vide, ali ih ima, koji i ne vide.

Nemojte misliti, da su ovo sve samo izolirana mišljenja. Oh ne! Već koncem prošlog vijeka Providnost je poslala jednu skromnu djevicu iz Lisieuxa, koja je imala da posrami „visoke intelektualce”. Tvrdo sam uvjeren da je ova moderna svetica dokaz da se i intelektualac može i mora produhoviti. Nije to svetica velikih herojskih djela punih sjaja, već, kako sama kaže „de la petitesse”, svetica kontemplacije, impregnirana spiritualnošću do najveće mjere. Dakle baš onim, što modernom čovjeku toliko fali, čemu se on tako lakoumno ruđa i za čim instinktivno teži.

U aprilu g. Emmanuel Mounier sprema internacionalnu reviju „Esprit” uz suradnju mladih književnika čitavog svijeta. „Ono što je vječno u čovjeku, ne smije biti pregaženo, — govorio mi je neki dan taj mladi 26-godišnji urednik, — ne smije biti dominirano od materije, ni smatrano kao luksus, već mora vladati u svim zemljama i u svim područjima. Mi stvaramo ovu reviju da gradimo budućnost.”

Apel za dušom je, kako vidimo, univerzalan. On niče iz zemlje, iz zraka, iz mora. Znam naime, da sam lani na obali našeg Jadrana debatirao o istim mislima, koje sam čuo neki dan ovdje u Parizu od darovitog francuskog mislioca g. Daniel Ropsa. Kako je to utješno!

Ima ih još, koji se čude. G. Frédéric Lefèvre uvjerava g. Stefan Zweiga: „Dans presque tous les livres de cette époque on assiste à une „crise personnelle”, on ne sent pas la „crise mondiale”. Kao da je današnja svjetska kriza što drugo, nego kriza čovjeka!

pilogu svečano izjavljuje da je čovječanstvo kud i kamo napredovalo u svom cilju, ka sreći, jer je zahvaljujući nauci odbacilo kršćansku „bajku” o vragu. Zna-te da danas i takve stvari ulaze u štampu!!

Stari možda ne će ove reakcije lako shvatiti. Oni su okorjeli u razumu. Na mladima ostaje velika zadaća preporoda. Istina, ona iz-

gleda na prvi mah nešto negativna. Ali tko misli graditi novo, ne mora li rušiti staro?

Nova lozinka je: duša. Svijet je mrtav, materija. Treba mu udahnuti dušu, istina, ne iz ničega kao Bog, ali iz nečega, — preko Boga.

Popnimo se kao što je uzlazio Jacques Maritain k Léonu Bloy. „25. lipnja 1905., — priča Maritain o sebi, — dva djeteta od 20 godina penjali su se uz stube, koje vode do crkve Presvetog Srca. Nosili su u sebi onu razrovanost, koja je jedini stvarni produkt moderne kulture, i neku vrstu aktivnog očajja, osvijetljena jedino — oni nijesu znali zašto — unutarnjom sigurnošću, da će im Istinu, za kojom su gladovali i bez koje im je bilo skoro nemoguće primiti život, da će im tu Istinu jednog dana netko pokazati.” — — —

Pariz, 26 siječnja 1932.

Vlado Smolčić:

Američki Vjerovnik

Tablica, koja je priložena ovom članku, je neke vrsti konjićev skok internacionalnih dugova koncem 1931. godine, pa nije na odmet zagledati se u nju, jer je od velike pouke, a bila bi mnogima jasnija cijela situacija u svijetu, kada bi uvijek imali na umu taj pregled dugova nastalih iz svjetskog rata.

Jedanaest raznih država plaća 26 raznih svota ovamo i onamo. Razredavši tu sumu, nakon saldiranja plaćanja i primanja, doći ćemo do interesantnog rezultata da u svemu postoje tri države koje uistinu plaćaju, a sedam koje primaju.

Takav račun pojednostavnjen glasi:

Plaćaju: Njemačka 1.729 milijuna zl. maraka, Vel. Britanija 17 milijuna, a Grčka 4 milijuna, svega 1.750 milijuna zl. maraka. Primaju: Sj. Države američke 1027 milijuna zl. maraka, Francuska 427, Italija 114, Belgija 93, Jugoslavija 70, Japan 13, a Portugal 6 milijuna; svega 1750 mil. Rm.

Ovaj pojednostavnjeni račun nam pokazuje jasno da ključ cijele evropske situacije jest u rukama Kongresa i Senata u Washingtonu te u Bijeloj kući, i zato je tamo ta velika diskusija o reparacijama i ratnim dugovima i mnogo jača, nego kod nas. Nijesu otpusti u plaćanju reparacija samo od važnosti po interes Amerike pri rješavanju odnošaja sa direktnim dužnicima, nego i sa onim all round debitorima.

Francuska prima doduše od Njemačke oko 900 milijuna Rm, ali joj ostaje nakon što plati Vel. Britaniji i Americi ratne dugove oko

¹ G. Jacques Maritain, jedan od najznamenitijih modernih konvertita, prešao je s protestantizma na katolicizam pod uplivom pisca Léon Bloya.

		Njemačka	Sj. Drž. Američke	Velika Britanija	Francuska	Belgija	Italija	Rumunjska	Jugoslavija	Grčka	Portugal	Japan
Njemačka	plaća prima		66	367	901	120	156	10	79	4	13	13
Sj. Drž. Am.	plaća prima	66		675	228	27	26	3	1	1		
Vel. Britanija	plaća prima	367	675		251		16	5	6	6	7	
Francuska	plaća prima	901	228	251				2	2	1		
Belgija	plaća prima	120	27									
Italija	plaća prima	156	26	16								
Rumunjska	plaća prima	10	3	5	2							
Jugoslavija	plaća prima	79	1	6	2							
Grčka	plaća prima	4	1	6	1							
Portugal	plaća prima	13										
Japan	plaća prima	13										

420 milijuna. Engleska prima sa svih strana, pa ipak ostaje nakon svih podmira i kusuranja na koncu dužnikom Amerike. Amerika prima od Njemačke nominalno direktno 60 milijuna, ali dobiva indirektnim putovima u svem cca 1030 milijuna od 1730, dakle oko 60%, a u slijedećim godinama će se taj udio Sjevernih Država Amerike još uvelike povećavati. To povećanje izgleda od prilike ovako:

U god. plaća Njemačka svim vjerovnicima od toga Amerika prima

1931.	1729	1027
1940.	2069	1426
1950.	2326	1530
1960.	2380	1584
1970.	1630	1622
1980.	1700	1693
1990.	—	1

U godini 1970. je udio Amerike na cjelokupnom plaćanju Njemačke oko 70%, a pri koncu razdoblja predviđena za plaćanje reparacija praktično prima sveukupne svote samo Amerika i nitko više.

Nova faza, nastala u diskusijama o reparacijama, pokazuje jasno da je — kako i ova tabela kaže — zapravo sudbina Evrope ovisna ne o nominalnim vjerovnicima iz tih reparacionih plaćanja, nego o efektivnom vjerovniku, Americi.

Vjerovnici Njemačke, oni evropski, nijesu u stanju govoriti o popuštanju u svojim zahtjevima, jer ih efektivno i nemaju, te o nekom zarobljenju same Njemačke od Francuske ili Evrope nema niti govora. Ne mogu njemački vjerovnici popustiti, ako im Amerika ne otpusti dugove. Za Englesku, koja je efektivno i sama dužnik, nema očekivanja da će popustiti od svojih zahtjeva. I ostale države nakon clearinga, kao Belgija, Jugoslavija, Italija, Francuska, nijesu u stanju da bez sudjelovanja ili pristanka Amerike išta popuštaju. Ključ je u rukama Američana, odnosno u rukama složne Evrope. Klupko ratnih dugova, koje drži Amerika u rukama, nije moguće razmrsiti, ma da ga je ona kušala planom Dawesovim i Youngovim da razmrsi, ako Amerika ne popusti svojim dužnicima, a to su cijela Evropa.

Bilo je i takovih osjećajnijih Američana, koji su se žalili i nijesu nalazili fairnessom da njihova zemlja prezentira račune u punoj mjeri Evropi, koja je mnogo više krvi izlila. Otkako krivulja gospodarskog uspjeha odnosno svjetskog gospodarstva ide na niže, a tome je pridonijela sigurno i situacija nastala uslijed plaćanja ratnih dugova, ojačala je javna struja u Americi, koja se protivi plaćanju svih dugova i koja traži kasaciju njihovu. „The world To-morrow” je održala interesantnu anketu, i na pitanje: „Jeste li za kasiranje ratnih dugova?” odgovorilo je 430 eminentnih javnih vođa za to, a samo nekih 200 protiv.

Evropa se međutim bavi naoružanjem i time daje Americi najjače sredstvo u ruke, jer ona traži da se prestane sa oružanjem i da se onemogućiti novi rat, pa će otpustiti svoja potraživanja.

Božo Dulibić:

Jeđan nacrt zakona o kolektivnom uređenju odnosa iz rada

Opće odredbe

§ 1

Odnosi iz rada, u koliko nisu uređeni zakonima, uređuju se Ugovorima poslodavaca i radnika, a u slučajevima nemogućnosti sporazuma ovih, Uredbama, koje donosi nadležna sudska vlast prema odredbama ovog zakona.

Uređenje odnosa iz rada Ugovorima i Uredbama obavezno je za sve poslodavce i radnike (nadničare, namještenike, činovnike) svih preduzeća i poslova, kod kojih ovi obavljaju rad u vidu svoga zanimanja.

Država i druge ustanove javno-pravnog karaktera uređiće odnose iz rada za svoje namještenike specijalnim zakonima i uredbama u duhu ovog zakona.

Sklapanje Ugovora i donošenje Uredbe

§ 2

Ugovore sklapaju za radničku stranu delegati one Radničke Komore, na teritoriju koje se nalaze preduzeća i radnje, za koje se uređuju odnosi iz rada; ako se ova nalaze na teritoriju više Radničkih Komora, ovlaštena je za sklapanje Ugovore ona Komora, na teritoriju koje se nalazi pretežni dio odnosnih preduzeća i radnja, a ako se ta nalaze u čitavoj državi, Ugovore sklapa Centrala Radničkih Komora.

Radničke Komore mogu povjeriti sklapanje Ugovora i pojedinim radničkim sindikalnim organizacijama.

Za sva preduzeća i radnje, koje imaju preko pet radnika i namještenika, sklapaju Ugovore njihovi vlasnici ili od njih opunomoćena lica. Za sva preduzeća jedne vrsti posla sa manje od pet radnika, koja se nalaze na teritoriju jedne Komore za trgovinu, obrt i industriju, sklapaće kolektivni Ugovor ta Komora.

§ 3

U slučaju nemogućnosti sporazuma radnika i poslodavaca donijeće sudska instancija, koju predviđa ovaj zakon u § 18, po prijedlogu radničkog zastupstva, a nakon saslušanja delegata radnika i poslodavaca, Uredbu o uređenju odnosa iz rada za odnosno preduzeće, vrst posla ili radnju.

§ 4

Ugovor se sklapa za najmanje godinu dana sa otkaznim rokom od tri mjeseca.

Bitni sadržaj Ugovora i Uredbe

§ 5

Ugovorom ili Uredbom o radu moraju biti uređena sva pitanja koja se tiču radnikove plaće i načina njezina isplaćivanja, te propisane odredbe glede izostajanja iz rada, premještanja u poslu, istupanja iz posla i otkazu, u okviru koji je propisan u §§ 6—14 ovog zakona.

Pravilnici o radu i njegovoj organizaciji unutar preduzeća mogu biti uneseni u Ugovor.

Radnikova plaća i način isplaćivanja

§ 6

U Ugovoru ili Uredbi mora radnikova nagrada (plaća, nadnica) biti specijalizirana. Iz te specijalizacije mora biti razvidno koliko od cjelokupne nagrade otpada na egzistencijalni minimum, na kvalifikacioni dodatak, na dodatak težine posla, te na postotak prosperiteta preduzeća, koji se radniku daje u vidu trinaeste mjesečne plaće.

U egzistencijalni minimum se uračunavaju svi izdaci uposlenog lica za pristojan život (hrana, stan, odijelo, ogrjev, prinosi za socijalno osiguranje i suviše 15% od tog iznosa, za intelektualne potrebe) strogo prema indexu cijena, koji svakog 1. aprila i 1. oktobra u godini izdaje Središnji ured za osiguranje radnika. Egzistencijalni minimum ne može biti predmetom slobodnog ugovaranja poslodavca i radnika.

Kvalifikacioni dodatak određuje se prema naukama, spremi i sposobnosti radnika.

Dodatak težine posla određuje se prema vrsti posla. Svaki rad koji zahtijeva veći napor, nego običan posao, ili je po svojoj prirodi ili vremenu kada se obavlja nepovoljan po radnikovo zdravlje, smatra se teškim radom, te mu pripada dodatak težine posla. U težak posao ubrajaju se naročito one kategorije poslova, za koje je Zakon o radnom vremenu izričito odredio kraći radotnik ili dozvolio duži.

Sva preduzeća koja su po zakonu obavezana na javno polaganje računa, dužna su da mjesec dana nakon prihvata i odobrenja svoje bilance isplate svojim radnicima najmanje 10% od čistog dobitka svoga godišnjeg poslovanja srazmjerno prema visini njihovih plaća. Preduzeća kojima nije svrha dobitak, kao i država, samouprave, te sve ustanove javnopravnoga značaja u zemlji, neplaćaju postotak prosperiteta.

Egzistencijalni minimum, kvalifikacioni dodatak i dodatak težine posla nemogu se opteretiti nikakvim javnim davanjima, a egzistencijalni minimum ne može biti izvrnut nikakvoj zabrani.

§ 7

Nagrada se mora isplaćivati unaprijed.

Perioda, za koju se daje plaća, nemože biti duža od mjesec dana, niti kraća od dva tjedna. Dan isplate ni u kom slučaju nesmije biti nedjelja ili praznik, ili dan pred ovima.

Isplata nagrade mora se vršiti u novcu. Samo za radnike koji vrše poslove kućne posluge može se predvidjeti davanje stana i hrane u naturi, no najviše za dvije trećine njihove sveukupne nagrade. Davanje stana u naturi licima koja vrše poslove nadzornika, nadglednika i pazitelja, nesmije se unaćunati u njihovu plaću.

Izostanak od rada, odmor, praznici i godišnji dopust

§ 8

Radnik ima pravo da opravdano izostane od posla najmanje jedan dan u smrtnim slučajevima svojih roditelja, djece i bračnog druga, kao i u slučaju ženinog poroda.

Ako se radnik mora da prijavi na poziv vlasti (npr. sudbene, za svjedocanstvo, ili vojničke, za rekrutaciju), smatraće mu se opravdan izostanak za ono vrijeme koliko je trebao za izvršenje tog poziva, ako ga je prije prijavio poslodavcu, u koliko je to bilo moguće, te ako nije mogao da na poziv predstane u svom slobodnom vremenu. Na isti način smatraće se opravdanim izostanak od rada radniku koji mora ići na liječnički pregled.

Opravdan izostanak priznaje se i radniku koji je bolestan, ali ne preko 60 radnih dana bez prekida ili u više puta 80 dana u godini. Isto tako priznaje se opravdan izostanak od rada radniku koji je pozvan na vojnu vježbu, ali ne preko 9 tjedana.

§ 9

Radniku pripada jedamput u tjednu odmor od najmanje 36 sati bez prekida. U taj se odmor ne smiju uračunavati blagdani priznati državnim Zakonom o praznicima, za koje se mora predvidjeti radniku opravdan izostanak od rada.

§ 10

Svakome radniku pripada pravo na godišnji odmor od najmanje 14 dana, koji se uračunava u opravdani izostanak od posla.

§ 11

Radnik kome je izostanak od rada opravdan, dobiva i za vrijeme izostanka svoju redovitu plaću, od koje se odračunava ona svota koju prima od socijalnog osiguranja ili druge koje ustanove u naslov svog izostanka, te nastupa svoje redovito mjesto u poslu.

Premještanje u poslu, istupanje iz posla i otpust radnika

§ 12

Premještanje radnika unutar preduzeća (bilo iz jednoga odjela u drugi, ili iz jednoga mjesta u drugo) može se pristankom ili na molbu radnika vršiti uvijek. Ako toga nema, premještanje može uslijediti samo prema potrebi preduzeća,

stroгим vođenjem računa o prilikama radnika (zdravlje, godine starosti, tehnička sposobnost), a u okviru ovih odredaba: U prvoj godini uposlenja radnika se može premještati najviše tri puta iz jednoga odjela (kategorije, grane i specijalne vrsti) posla u drugi, a u daljnje četiri godine najviše jedamput. Iz jednoga mjesta u drugo može se radnika premještati najviše jedamput u tri godine.

Radnici koji imaju obitelj te su navršili 40 godinu života, te udate radnice ne mogu se bez svog pristanka premještati iz jednog mjesta u drugo.

Odredbe ovog §-a ne važe za one vrste poslova, karakter kojih zalitijeva čestu promjenu mjesta boravka radnikova (npr. šumske sječe, putujuća preduzeća).

§ 13

Radniku je slobodno u svako doba istupiti iz posla uz otkaz koji nesmije biti manji od sedam dana.

Lica koja vrše službu ravnatelja preduzeća ili inače posao za koji se radi njegove velike važnosti nemože naći spremna zamjena, vezana su na otkazni rok od najmanje mjesec dana.

§ 14

Poslodavac može otpustiti radnika:

- a) ako ne daje ni prosječan rad za koji je određen;
- b) ako namjerno i konstantno provodi sabotažu u poslu;
- c) ako svojim vladanjem u preduzeću remeti mir i red ovoga, i tako izaziva svoje drugove ili poslodavca;
- d) ako se zbog slabe konjunktura mora reducirati ili sasvim obustaviti rad u preduzeću.

Otkazni rok u slučajevima pod a) i d) jest najmanje mjesec dana, a u svim ostalima najmanje sedam dana.

Poslodavac može u svako doba otpustiti namještenika koji obavlja koji viši rad ili koji posao njegova povjerenja, ali je dužan da ovome isplati otpremninu u iznosu šest mjesečnih plaća.

Sezonski posao i rad po komadu

§ 15

Za radnike koji obavljaju rad vezan na određeno godišnje doba ili kraći vremenski razmak (poljoprivredni radnici, drvosječe, hotelska posluga u ljetovalištima), ne važe odredbe o dodatku postotka prosperiteta preduzeća, te odredbe treće alineje § 8, § 10 i § 12, a kao otkazni se rok može odrediti najmanje sedam dana.

Odnosi iz rada po komadu (akord), koji radnik obavlja kao trajnu djelatnost u vidu zanimanja, uređuje se kao i svi ostali odnosi iz rada.

Izmjena Ugovora i Uredbe

§ 16

Ako je u toku trajanja važnosti Ugovora ili Uredbe, ali ni u kojem slučaju prije nego prođe godina dana od njegova važenja, izmijene prilike proiz-

vođnje ili privrede preduzeća ili posla u takvoj mjeri, da uslijed toga nastupa očita šteta za koju od interesiranih strana, predstavnici ovih mogu da na sličan način kao kod sklapanja Ugovora izmijene odredbe ovih, a u slučajevima nemogućnosti sporazuma ovih, slobodno im je da tužbom nadležnoj sudskoj instanciji ustanu za izmjenu Ugovora ili Uredbe.

§ 17

Ugovor se može redovito otkazati samo u ugovorenom ili ovim zakonom određenom roku, a izvan toga samo u slučaju potpune obustave rada u preduzeću ili likvidacije ovoga. U slučaju da preduzeće prije isteka godine dana od obustave rada preotvori radnju, otkazani Ugovor stupa automatski opet na snagu.

Presuđivanje sporova

§ 18

Za presuđivanje u sporovima koji bi nastali kod primjene Ugovora ili Uredaba o odnosima iz rada, kao i za donošenje Uredaba o odnosima iz rada u slučajevima nemogućnosti sporazuma radnika i poslodavaca, ustanovljuju se kod Kotarskih sudova zvanja sudaca rada, a kod Okružnih, Apelacionih i Kasacionog suda Senati radnih odnosa, koji će prema odredbama ovoga zakona te zakona o građanskom sudskom postupniku donositi presude i odluke o sporovima iz radnih odnosa.

Prijedlozi i tužbe, koje podnosi radnička strana, ne podliježu nikakvoj taksi niti pristojbini.

§ 19

Kotarski, dotično Okružni, Apelacioni ili Kasacioni sud nadležan je za donošenje Uredaba o odnosima iz rada za preduzeća, radnje i vrste poslova prema načelu postavljenom za nadležnost Radničkih Komora u § 2 ovog zakona. Prema tom se načelu određuje nadležnost sudova za presuđivanje tužba za otkaz ili izmjenu Ugovora.

Ako su tužbom radi neizvršenja Ugovora postavljena i potraživanja materijalne naravi, nadležni su za presuđenje spora Kotarski i Okružni sudovi prema visini potraživanog iznosa, shodno odredbama općeg građanskog sudskog postupnika.

Zaključne odredbe

§ 20

Svi kolektivni ugovori (tarife, činovničke pragmatike) koje zatekne ovaj zakon, a odgovaraju načelima ovoga, smatraju se Ugovorima u smislu ovog zakona. U one ugovore, kojima fali koja od potrebnih odredaba, unose se te odredbe specijalnim dopunskim ugovorom, ne dirajući u prava stečena ugovorom.

§ 21

Ako u roku od šest mjeseci od stupanja na snagu ovog zakona ne dođe do sporazuma i sklopljenja Ugovora između radničkih i poslodavačkih predstav-

nika, dužna je Radnička Komora da u roku od tri mjeseca predloži nadležnom sudu izdanje Uredbe o uredjenju odnosa iz rada. Sud će taj prijedlog raspraviti kao hitan.

§ 22

Radničke Komore dužne su da vode evidencijalni registar kolektivnih Ugovora i Uredaba prema pravilniku koji će izdati Ministar socijalne politike.

§ 23

Odredbe drugih zakona, protivne ovome, prestaju važiti.

Ovaj Zakon stupa na snagu danom publikacije u „Službenim novinama“.

Socijalna revija

Crkva i socijalna politika

U svojoj enciklici o socijalnom pitanju „Quadragesimo anno“ Sv. Otac Papa Pijo XI., osvrnuvši se na socijalnu nauku pape Leona XIII., koju i on prihvaća, razrađuje i prilagođuje suvremenim prilikama, ističe i praktički utjecaj tih nauka. Papa Pijo XI. priznaje državnim vladama, da su već prije objavljena enciklike „Rerum novarum“ preduzele po koju zaštitnu mjeru u korist radnika. Ali istom po objavljenju te enciklike da su državnici, oduhovljeni dubljim razumijevanjem svoga državničkog poziva, prišli uvođenju opsežnije socijalne politike.

Njemački socijalista Heinrich Mertens, ocjenjujući sa socijalističkog staništa encikliku Pape Pija XI. (u listu „Die Arbeit“, Zeitschrift für Gewerkschaftspolitik und Wirtschaftskunde, svezak za septembar 1931.) i spitičući se o tu tvrdnju Pija XI., kaže: „Bez da potejenjujemo udio Leona XIII. u probudjenju *katoličkih* socialnih političara, smijemo nazvati ovu tvrdnju krupnim pretjeravanjem („grobe Uebertreibung“). —

Potcrtavši riječ „katoličkih“ hoće valjda taj socijalista da kaže, da su nauke Leona XIII. imale utjecaja samo na stvaranje jačih socijalno-političkih težnja među katolicima. A nazvavši tvrdnju pape Pija XI., „krupnim pretjeravanjem“, hoće da kaže, da te nauke nijesu imale većeg utjecaja na stvaranje opće državne socijalne politike. Medutim to bi bilo isto, kao kad bi netko tvrdio, da je marksizam zaslužan za produbljivanje socijalno-političkih težnja kod pojedinih socijalista, ali da bi bila pretjerana tvrdnja, da je on djelovao na stvaranje opće državne socijalne politike.

No, ako malo potanje pregledamo povijest pokreta kršćansko-socijalnoga i marksističko-socijalističkoga, naći ćemo lako dovoljno materijala za tvrdnju, da je na stvaranje državne socijalne politike najprije i najodlučnije utjecalo djelovanje baš kršćanskih socijalnih i političkih radnika.

To je i razumljivo, jer su kršćanski socijalni radnici i političari već imali jasan socijalno-politički pravac, dok su se među socijalistima još vršila previranja i raspre kojim će pravcem socijalizam da pode: umjerenim reformističkim ili radikalno-re-

volucionarnim. Tek kad je pretegnula prva struja, mogao je socijalizam imati većeg udjela na promicanju državne socijalne politike, gdje se je opet prislonio uz druge struje, koje su krenule tim pravcem.

Mjesto da sami ulazimo u stvar, navest ćemo ovdje jedno interesantno mišljenje najnovijeg datuma o tom predmetu.

Dr Dragoljub Jovanović, prof. beogradskog univerziteta, napisao je u sarajevskoj književnoj reviji „Pregled“, sveska od 16. septembra 1931. god. (urednik Borivoje Jevtić) zanimiv članak o temi „Motivi socijalne politike“. Navodi tri motiva: humanistički, politički i motiv socijalnog optimuma. Političke motive socijalne politike pripisuje na pr. Bismarcku u borbi protiv njemačkih socijalista, a onda konservativnoj i liberalnoj stranci u Engleskoj u borbi protiv radničke stranke. Motiv socijalnog optimuma ima u vidu čovjeka kao proizvađača, dakle jedan kapital, koji treba štiti iz socijalno-ekonomskih obzira. Ovaj motiv preteže najprije i osobito u Americi.

O humanističkom motivu kaže pisac doslovno slijedeće:

„Humanistički motiv“ potiče iz osjećaja ljudske samilosti prema patnjama i nevoljama bližnjih, koji su naša braća. Ovo se osećanje u Evropi i Americi najviše razvilo pod uticajem *hrišćanske crkve*. Ako se prođe preko zajedničkih „obeda ljubavi“ i izvesnog praktičnog komunizma koji su vodili među sobom prvi hrišćani, onda se najživlji tragovi toga osećanja nalaze u srednjevekovnim manastirima i monaškim redovima. Manastiri su bili onda pravi organi socijalne politike: bolnice, skloništa, pomagači u gladi i zarazama, u ratu i poplavi. Zar, osim toga, crkveni oci nisu prvi ustali protiv zlenastva, protiv visoke pa i svake kamate na pozajmljeni novac? Tokom vremena, crkva se približila vlasnicima, našla opravdanja za sve nepravde i tiranije, i izazvala protiv sebe mržnju i gnev siromašnih i tlačjenih. U revoluciji i posle nje, crkva se u nekoliko preporodila, i u toku 19. veka ponovo našla negdašnje akcente: kroz usta jednoga Lamnea, Lakordera i drugih, progovorila je ona opet u korist opšteg bratstva, ljubavi i jednakosti.

Dok je mladi i neobuzdani industrijski kapitalizam mrvio u svome podedonosnom hodu zdravlje i život miliona, hrišćanska crkva je sa visine svojih oltara propovedala socijalnu pravdu. To se najpre čulo u Americi i Engleskoj, gde je uticaj puritanaca ostao neobično jak. A zatim se i na evropskom kontinentu izgradio malo po malo čitav jedan *hrišćanski socijalizam*. U taj red dolaze ideje Frederika Le Pleja (*Le Play*), grafa d' Mena (*de Mun*), i čitave plejade francuskih, belgijskih i germanskih pisaca iz sredine i druge polovine 19. veka. Oni idu na to da ublaže razuzdanost liberalizma i slobodne utakmice, koji su nagomilali tolike žrtve, i da izazovu izvesno mešanje države u privredne odnose (intervencionizam) ili bar da poslodavce i kapitaliste pobude na očinsko ponašanje prema radnicima (paternalizam). Kako se u to vrijeme snažno razvijao radnički pokret sa socijalističkim i komunističkim pokretom (I. i II. Internacionala), razumljivo je što su dalekovidnije pristalice kapitalističkog poretka počeli da traže jednu srednju liniju, između obesnog kapitalizma i revolucionarnog socijalizma. Kao obično, katolička crkva, sa Vatikanom na čelu, i ovog puta je izrazila opšte raspoloženje, upravo predložila mere koje danas valja učiniti milom, ako se ne će da sutra budu sprovedene silom.

Papa Pijo IX (Opaska: pogreška pera cit. pisca, jer se zapravo radi o papi Leonu XIII.!) izdao je 1891. svoju čuvenu encikliku *Rerum novarum*, kojom je preko episkopa i sveštenika pozvao verne da okrenu svoje uši jaucima i

uzdasima koji dolaze iz rudnika i fabrika, da nađu leka njihovim nevoljama, uvodeći izvesne mere koje se danas vrstaju pod imenom socijalne politike. Vatikan-taj nepogrešivi barometar svih zbivanja u svetu, najveštija i najstarija diplomatska kancelarija — osetio je svu opasnost koja pretila utvrđenom društvenom porretku: od novog klasnog pokreta. Opasnost je pretela i samoj katoličkoj crkvi, jer u očima radničkih masa socijalizam se javio kao nova vera. Trebalo je dakle sve težnje nezadovoljnih masa uzeti pod svoje okrilje. Tako počinje veliki socijalno-politički rad katoličkih sveštenika širom celoga sveta. Hrišćanski socijalizam dobiva vidljive i praktične oblike: radnički sindikati, narodne štedionice, kooperative, bolnice, škole za radničku i drugu siromašnu decu, posete po kućama, zatvorima, fabrikama, i t. d. Sve to paralelno sa socijalističkim pokretom među radnicima, protiv njega, kao konkurencija njemu: Crna Internacionala nasuprot Crvenoj...

Humanistički motiv se ovde meša s političkim. Nešto pod uticajem iz Rima, više iz straha od socijalizma, a uvek u ime hrišćanske ljubavi prema „skromnijoj braći u Isusu“, stvorila se u katoličkim zemljama čitava struja, kod inteligencije i među buržoazijom, u smislu socijalne politike. To se naročito vidi u Francuskoj, Belgiji, Austriji, i kod nas u Sloveniji. U drugim zemljama i među nekatolicima, slične ideje su se razvile u *paternalizam*, t. j. shvatanje da je poslodavac kao roditelj, kao otac svojim radnicima, i da tako treba sa njima da se i ponaša. Da ih štedi, čuva i unapređuje. Od toga pa do demokratskog *solidarizma* slobodoumne i uvidavne buržoazije u zapadnoj Evropi i u Americi, samo je jedan korak. Tako se ideologija Vagnera, Šarla Žida, Erioa, Penlevea i drugih, o solidarnosti i saradnji klasa, i o javnom staranju u korist potlačenih, poji na izvoru koji se nalazi na sredini između humanističke i političke inspiracije.”

Ne moramo se složiti sa svim tvrdnjama, koje su iznesene u citiranom odlomku ali ipak on sadrži jedno objektivno i lojalno priznanje udjelu katoličke Crkve u stvaranju socijalne politike. Ističemo, da je to priznanje jednog, koji nije nikakav klerikalac, niti katolik.

Katolici koji socijalno osjećaju i koji dobro prate današnje društvene prilike i njihov razvitak, rado će pa i s ogorčenjem priznati, da ima danas u buržoaskim i kapitalističkim krugovima mnogo takvih, koji hoće da budu ispravni katolici, i koji načelno i barem u riječima odobravaju socijalno učenje Crkve a napose papinskih enciklika o socijalnim pitanjima, a da u praksi idu zajedno s onima, koji na kapitalističkoj osnovci iskorišćuju socijalno slabije. Ali za to ne mogu dopustiti, da tko ospori činjenicu, da je Crkva kao cjelina svojim učenjem i svojim utjecajem na radničke mase te na praktične i intelektualne socijalne radnike a onda i na parlamentarce i državnike ipak doprinijela znatan ako ne i pretežni udio u stvaranju savremene socijalne politike.

Dr Stjepan Podolsak

«Sociologija»

od dra Josipa Jeraja, profesora bogoslovlja u Mariboru, obrađuje sistematično moderna sociološka pitanja. Knjiga odaje veliku piščevu erudiciju. Premda je pisana u konzervativnom duhu, a rezervirajući si da o njoj opširnije progovorimo, preporučamo je. Naručuje se kod pisca a stoji s poštarinom 27 din, što je prava bagatela (Knjiga ima oko 200 str.).

O ruskom društvu

naših dana izašao je u zadnjem (16—17) broju „Ruskog Arhiva“ zanimiv članak g. V. Arhangelskoga. Pisac konstatira da je revolucijom uzdrmana sva ruska tradicija. Ali ipak, i nakon 15-godišnjeg novog režima, Rusija se nije otela paradoksalnostima, vječitom previranju.

Evo par pišćevih slika:

„Život čoveka, od rođenja do smrti, u svima najvažnijim događajima, bio je vezan za crkvu, upravljao se prema crkvenim propisima, običajima, obredima. Ali revolucija se dovaljala i do seoskih polja, dotakla se crkvenog života i izazvala mučnu, daleku od završetka borbu između starog okamenjenog crkvenog živovanja i novih pogleda, praćenu nečuvanim postupcima.

— „Eto govore: ima Boga. A ja kažem: nema. Ako ga ima, neka me uništi na ovom mestu gde sam sad. Neka mi se sasušé ruke i noge. Ali vi vidite: ja stojim!“

— „Ikona? A ja ću je, evo, uzeti i pljunuću tvoju ikonu. Baciću je pod noge i gaziću je.“

Tako, po pripovetkama autora zbirke „Stari i novi život“, vrše antireligioznu propagandu vojnici, mornari i komsomolci. Lako je zamisliti utisak koji ovakva propaganda čini u selu. Jedan deo verujućih počeo je preživljavati duboku krizu i prilaziti napuštanju pređašnje obredske vere, ali to napuštanje nije potpuno. Evo primera na starici Prohorovoj iz zabačenog sela. Ona je prestala verovati u Boga, i svoje domaće bogove — ikone — čas iznosi iz kuće, čas ih opet unosi. Reći će „Hvala Bogu“, a zatim će se prenuti: „Ta šta ja govorim? Boga nema.“ — „Mnogi domaćini i domaćice — dodaje jedan od autora spomenutog zbornika — također ovako nose ikone tamo-amo, ne odlučujući se na čemu da se zadrže“. Zanimljivo je da je borba između novog i starog daleko od svršetka čak i kod onih koji smatraju sebe za komuniste. Komunist, a čita u crkvi apostol i poje za pevnicom! Komunist, a o velikim praznicima prima u svoju kuću sveštenika, iako sam iziđe iz kuće. „Zagreje se neki komsomolac-komunist, i čak ne od najsvesnijih... — piše jedan sovjetski korespondent. — Pesmica za pesmicom, poskočica za poskočicom... U njima će svak dobiti svoje. Samoga Gospoda Boga pretrešće tako da svako neće moći da sluša. A mati će ući i reći: „Saška! Što se kikoćeš? Idi da večeraš!“ Odmah će učutati. Ustaće, otići će na večeru. Prilazi stolu, uljudno se krsti, klanja se ikonama i seda na kraj klupe.“ Poremećenost sviknutih gledišta na obrede, koja vrlo često skriva narodnim masama unutrašnju stranu hrišćanstva, često među seljacima, a naročito među omladinom, povlači za sobom potpuno gubitak verovanja.“

„Uporedo s razbijanjem starog života, u Sovjetskoj Rusiji se postavljaju temelji nekog novog narodnog života, koji, uostalom, nije dobio konačne forme. Evo pred nama „svesnog građanina, tvorca novorodenog deteta ženskog spola“, Vasilija Šapkina, iz priče Akuljšina „Oktobrina“. On je bivši krasnoarmejac (vojnik crvene vojske), s dosta visokim mišljenjem o svojoj nekadanjoj službi.

Kad se Šapkinu rodila kći, on je nije poneo radi krštenja svešteniku, kako se to činilo nekada, već je u svojoj kući priredio „oktobrinu“: pozvao susede, i pretsednik skupa pozdravio je prisutne svećanim govorom:

— „Drugovi, u čast Lenjina devojčici ćemo dati ime Crvena Ninela, i svećano se zaklinjemo da ćemo je vaspitati u komunističkom duhu... Molim za tišinu! To je u najširem značenju poštovanje ličnosti i kolektiva.“ A kad iz pr-

vog reda devojčica, naslušavši se, očigledno, razgovora starijih, neočekivano pita: „Čiko, žene vele, da dete ima rep” — predsednik izjavljuje:

— „To je laž! Drugarice izaslanice, pokažite dete svima.”

Tableaux!

Međutim sujevjerje zahvaća široke mase. Brojni vrači, gatalice i sl. primaju posjete od hiljada ljudi kroz godinu.

Evo slike o ženskome suffragiumu:

„Javila se velika jeres po selu, — piše Panferov, — žene su ustale na noge, kao da su se bunike najele. Za Uljanom idu, skupljaju se van sela, slušaju Uljanu. Muškarcima ne dopuštaju ni da privire na zborište: čim ih spaze ili će zavitlati štapom ili će se baciti kamenom. Na izborni skup došlo je više žena nego muškaraca. Stoje žene na jednoj strani, muškarci na drugoj.

— „Sad ćemo birati, — rekla je Uljana, — glasajte, žene za muom.” Ceo stari sovjet je odleteo i, makako da su se muškarci koprcali, žene su izabrale svoj seoski sovjet.”

Po računu sovjetske štampe u delegacijama sovjeta bilo je u pet godina oko dva milijuna ženskih lica a od VIII. do XIII. kongresa sovjeta postotak ženskih delegata popeo se od 2 na 9.

Najveću revoluciju je boljševizam proveo formalno, u pogledu braka. Sovjetska štampa vrlo crnim bojama slika bračni život. U junu prošle godine je poznati boljševik Jaroslavski referisao u CKK i pročitao pismo jedne komunistkinje.

„Mene neobično interesuje — piše ta komunistkinja — jedno pitanje. Kuda ide život savremenih komunista i kakav treba da bude odnos prema ženi koje je član stranke? Mnogo sam razgovarala sa ženama-komunistkinjama, koje su već 12—14 godina u stranci, i sve se žale na isto, da se muževi komunistkinja ponašaju ružno, tajno imaju, pored njih, i druge žene. Ja sam živela sa članom stranke i iskreno sam ga volela, a on, poslavši me u bolnicu, sastaje se sa drugom, koja od njega zatrudnjuje i pobaćuje. Pored mene i mog sina ima još jednu, koja takode ima sina — i tako mi smo stvarne tri žene jednog istog muža... Recite, kako mogu da radim? Jedanaest godina sam u partiji, sve vreme na partijskim poslovima. Zdravlje mi je poremećeno, a sad mi je i lični život potkopao moj mlad organizam. Pričam ovo stoga, što je ovakvih, kao što sam ja, mnogo. A ako dodeš pa pričaš o postupcima partijskog člana, odgovaraju ti: „Jesi li ti komunistkinja?” — „Jesam”. — »E, pa onda živi s njim«... Ali, zar je to izlaz?” („Boljševik”, br. 14, 1931.)

U istom broju donosi „Ruski Arhiv” interesantne studije o japansko-kineskom konfliktu i Rusiji, o ekonomskom, političkom i kulturnom životu u sovjetskoj Rusiji. „Ruski Arhiv” izdaju ruski demokrati, ali ozbiljnost i objektivnost mu daju tako pozitivnu notu, da je taj veliki kvartalni časopis neophodno potreban svima koji žele da prate ruske prilike, rusku historiju i rusku budućnost.

Fran Terseglav

odlični naš drug i prijatelj, jedan od najvećih duhovnih i kulturnih figura suvremene Slovenije, navršio je 17. veljače pedesetu godinu života, zarađujući kruh na onoj istoj novinarskoj stepenici na koju je pred 25 godina sjeo, da nam blistavošću svoga velikoga uma dade „Excelsiora”, „Zlatnu knjigu”, „Između neba i zemlje” i hiljade najboljih prinosa slovenskoj kulturi. I još nešto: svoje srce. Hvala mu!

Pred izborima u Francuskoj

Koncem aprila održaće se u Francuskoj izbori za novu zakonodavnu periodu.

Francuska je zemlja velikog broja stranaka, frakcija, od kojih su organizirane samo neke. Stranaka u njemačkom, recimo, smišlu skoro i nema. Francuz voli da bude pristalica jedne „opinion“, nego čvrste stranačke organizacije. Kod izbora koji su obavljani pred četiri godine izabrana je čitava vojska od preko stotine poslanika bez boje, neodvisnih, „divljaka“, kako bi se to reklo.

Evo slike francuske Komore u času kad su raspisani novi izbori:

Pučka demokratska stranka	18
Republikanska demokratska zajednica (grupa g. Marina)	83
Demokratska i socijalna akcija	30
Republikanska ljevica	63
Socijalna i radikalna ljevica	15
Radikalna ljevica	50
Neodvišnjaci ljevice	29
Republikanci-socijalisti (grupa Briand)	13
Francuski nar. socijalisti	13
Radikalna i radikalna socijalistička stranka	110
Socijalisti (SFIO)	111
Komunisti	11
Neodvisni poslanici (desničari)	41
Izvan grupa	21

Kako vidimo, u stranačkoj podjeli se vrlo često opetuju nazivi „republikanski“, „socijalistički“, »ljevičarski«. Već u centru vidimo grupe koje ističu svoje ljevičarstvo, a socijalistima se naziva većina Komore. To je nešto specijalno francuskog, te pokazuje nemirnu originalnost francuskoga duha. U stvari, ti su nazivi točni samo u koliko naznačuju glavne crte politike treće Francuske. Pojedine od tih crta imaju zajednički mnoge grupe (npr. republikanstvo i ljevičarstvo), ali individualizam, pojedina politička (i vanjsko-politička!) situacija ili jača ličnost stvaraju grupe karte, vladu, — prave politiku.

U francuskoj su danas temeljne političke tendencije: socijalistička, gradarska-centrumaška (radikali) i nacionalistička. Prva želi pobjedu socijalističke doktrine i — vladu, druga očuvanje socijalnog i laičkog status quo i — vladu, treća to isto, uz koncesije Crkvi i jaku ruku prema Njemačkoj i, dakako, vladu. Sve druge političke skupine ili sačinjavaju prelaze između gore spomenutih tendencija, ili se pokrivaju s njima. To još ne znači da su te skupine nešto drugorazrednoga, jer se baš u tim skupinama vide nasljednici današnjih velikih stranačkih grupa.

Grupa pučkih demokrata npr., koju vodi naš odlični prijatelj g. Champetier de Ribes, ministar u sadašnjoj vladi, iako ima malen broj poslanika, ima sve preduvjete da postane velikom strankom. U Francuskoj, kao i drugdje, katoličke mase se moglo dosta vremena vući za nos nacionalističkom harangom i reakcionarnim socijalnim pogledima. Zato je katolička Francuska do sada bila najbolje zastupana u Marinovoj grupi, ali budućnost ne pripada neaktivnim i reakcionarnim katolicima, koji su otuđili proletarijat Crkvi, tako da i danas imamo milijune nekrštenih u glasovitim predgrađima Pariza, za koje je tek mlada ka-

tolička generacija stekla ogromnu zaslugu svojom požrtvovnošću. Nema sumnje da je stranka pučkih demokrata jezgra budućeg centra u parlamentu, te da će preko nje najbolji, vjerni dio francuskih masa preći sa desnice u centrum i postati nosiocem državne politike.

Francuski komunisti su osim socijalista, pučkih demokrata i radikala, jedina organizirana stranka. Kod prošlih su izbora dobili 1,060.000 glasova, dočim je SFIO g. Bluma dobila 1,707.000. Rezultat obzirom na mandate nije realan, ali ni ovog puta neće biti, jer se protiv komunističke redovito svi udružuju.

Svaka prognoza bi, obzirom na specijalni izborni sistem u Francuskoj, bila pogrešna. Čini se ipak, da će broj tzv. neodvišnjaka, od kojih je velik dio podupirao sadanju vladu, biti znatno reduciran. Kartela ljevice nema, a nema ni kartela desnice. Svaka stranka ide u izbore svojom vlastitom snagom. Spekulacija sa pravom glasa žena nije uspjela, jer ovog puta žene nisu dobile to pravo.

Jedino je stalno da Francuska neće saći sa linije demokratske unutrašnje i Briandove vanjske politike.

„Moj obračun s njima“

knjiga polemika g. Miroslava Krleža sa njegovim kazališnim kritikama, koja je izašla prošlih dana, sadrži neku vrstu konfesije auktorove o njegovu stvaranju i njegovim djelima. To je u toj knjizi najvažnije.

G. Krleža veli: „Iz mene govori mnogo protivurječja, a jedna od mojih najslabijih strana je sklonost spram dekadentne rezignacije. Tih dekadentnih gnjiloća, kao odraza nezdravog i gnjilog stanja u kome se nalazim, nisam se nikada stidio i vrlo često sam ih razvijao u svojoj polumračnoj i bezpomoćnoj lirici. To moje solipsističko romantično razmatranje o sebi, o ljudima i o pojavama oko sebe, to je tema koja traje u mojoj lirici već mnogo godina i koju još nisam uspio da svladam, jer lirska raspoloženja nisu ovisna od volje.“

„Nihilističko razmišljanje o besmislenosti svoje vlastite funkcije, to je moja najslabija strana i nije tek slučajno da je moja lirika u glavnom lirika umora, dosade i rezignacije.“

Priznavajući „svoju nihilističko-sentimentalnu slabost“, g. Krleža ističe da se s druge strane u njemu razvija i druga strana, volja da to svlada.

Priznanja g. Krleža su vrlo važna, jer daju pečat čitavoj jednoj književnosti kod nas koju bi mogli nazvati „literaturom očajja“, koja nije revolucionarna, jer joj fali petlja, uvjerenje, što li, premda obrađuje oštrim perom socijalne motive već stvara atmosferu Goetheova Werthera.

Svećenika-poslanika

u Skupštini u Beogradu ima svega 26, dvadeset pravoslavnih i šest katoličkih. Katolički svećenici su gg. Pavao Matica, župnik (izabran u kotaru Ivanec), Vjekoslav Spinčić, profesor u m. (Kastav-Sušak), Lovro Knežević, župnik-dekan (Vinkovci), Ante Adić, župnik (D. Miholjac-Valpovo) te Slovenci gg. Janko Barle, župnik u m. (Kranj) i Alojzij Pavlič, profesor-kateheta (Laško).

Prigodom izbora za Skupštinu od 8. studenoga pr. god. kandidirala su svega 84 svećenika, od toga 15 katoličkih (12 kao kandidati, a 3 kao zamjenici), 50 pravoslavnih (35 kandidata i 15 zamjenika) i 7 muslimana (1 kao kandidat i 6 kao zamjenici).

Smrt g. Aristida Brianda

G. Briand kao da je pogodio govoreći svojevremeno novinarima nekako ovako: „Čim novine o nekome pišu da je umro, sigurno je živ. Ja to znam iz vlastite novinarske prakse, jer sam čitavi niz godina držao u mapi nekrolog kraljici Viktoriji, i svaki put, kad je bila na umoru davao sam ga u tisak, ali kad tamo, opet bi prizdravila. Tako, ako me želite živa, pišite da sam na umoru, teško bolestan itd.“ Novine su šutjele, njegov zdravstveni položaj nije uznemirivao, i on je sred te tišine nenadano umro u svome malom stanu u pariskoj ulici Kléber 8. o. mj.

Aristide Briand rođen je 28. ožujka 1862. u Nantesu od oca bretonskog gostioničara. Nakon studija, postao je odvjetnikom u Saint-Nazaireu. U javnom se životu istakao pokrenuv tjednik *La Démocratie de l' Ouest*, kojemu je bio urednik, slagar i sve. 1889. kandidirao je kod izbora za parlamenat, ali je propao. Međutim, ušao je u socijalističke krugove preko radničkih sindikata. 1893. nastanio se u Parizu, gdje je postao suradnikom *Lanterne*. Njegova velika govornička sposobnost, koja je zanosila slušače blistavošću improvizacije, dovela ga je konačno, nakon sjajne obrane Gustava Hervé i lista *Pioupiau de l'Yonne*, koji su okrivljeni zbog delikata protiv vojske, u parlamenat. 27. travnja 1902. izabran je sa 9063 glasa u Saint-Etiennu. Od te godine počinje njegova velika politička karijera. Bio je 11 puta šef vlade (ukupno preko pet godina), nebrojeno puta ministar. Od socijaliste sa ljevice, postao je socijalist centruma. Velik individualist, zanosio je svojim govorom, u kojem je bila nota čella. Vanjska politika Francuske zadnjih je godina bila u njegovim rukama, te se ustrajno trudio da dode do zbliženja Francuza i Nijemaca. Locarno sa svojim ugovorima o garanciji i nenapadanju između država-susjeda, te pariski Kellogov pakt, kojim se rat proglašava zločinom, njegovo su djelo.

Sudbina mu nije bila sklona, jer je bio „debarkiran“ iz Lavalove vlade. Ali zato neće biti debarkirana njegova politika, ako razbor njemačkog i francuskog naroda na vrijeme izbace iz svojih rječnika riječi: mržnja i revanša.

O radu Penzionog Zavoda

u Ljubljani, kod kojeg su osigurani privatni namještenici iz Slovenije i Dalmacije, dao je pred Uskrs njegov predsjednik g. Vekoslav Vrtovec štampi zanimiv izvještaj.

Svih osiguranika imao je Penzioni Zavod 1. siječnja o. g. 10.365 (obli-gatorno osiguranih 9816, a neobligatorno 549), od toga u Sloveniji 7928, a u Dalmaciji 1988. Lanjske godine je bilo svega 9929 osiguranika, a 1. ožujka o. g. 10.333. To znači da je broj namještenika prilično stalan, te da nije bilo otpuštanja i redukcija, dočim je broj osiguranih radnika kod okružnih ureda za osiguranje radnika u zadnje vrijeme osjetljivo padao.

Privatni namještenici nijesu dobro plaćeni; poprječna godišnja plaća privatnog činovnika, člana PZ, iznašala je 1930. 23.036 din.

Ipak, opaža se kriza kod prihoda i uplata premija osigurninâ. Tako je n. pr. Dalmacija imala 1. siječnja 1931. 527.950 Din zaostataka na uplaćivanju premija, a 1. siječnja o. g. čak 861.894 Din.

PZ je u ime osigurnine isplatio prošle godine 8 i pol milijuna Din, za 1,200.000 din više nego 1930. g.

Napomene k nacrtu zakona o kolektivnom ugovoru o radu

Nacrt Zakona o kolektivnom uređenju odnosa iz rada, koji donosimo u ovom broju, jest prijedlog za donošenje socijalne političke uredbe, kojoj je svrha da osigura radnikovu egzistenciju. Mi smo predvidjeli ovaj nacrt zakona kao dio općeg radničkog zakonodavstva, Kodeksa rada, da tako kažemo, koji bi obuhvatao specijalne zakone o socijalnom osiguranju za slučajeve bolesti, invaliditeta, besposlice, starosti i smrti, kao i za sve one druge odnose koji ne potječu iz posla; zatim, zakone o radnom vremenu, inspekciji rada, radničkom predstavništvu, te posredovanju rada. Stoga u tekstu našeg nacrtu nema odredaba npr. o obiteljskoj plaći. Držimo da danas mora ustanova socijalnog osiguranja uzeti na se i osiguranje radnikove obitelji, jer bi nepravедno bilo da se jednom poslodavcu nametne davanje porodičnih dodataka, dok bi drugi, imajući mlade i neoženjene radnike, bio oslobođen toga tereta. Naš nacrt ima samo socijalno-politički karakter u okviru današnjeg društvenog reda, te ne predstavlja zapravo ništa radikalna, već u dobrom dijelu učvršćenje postojećih radnih odnosa sa težnjom da kad radnik u kapitalističkoj organizaciji gospodarstva nemože dobiti doista potpunu i pravu nagradu za svoj rad, dobije barem najmanje, a to je uzdržavanje golog života.

Tendencija našega nacrtu zakona upravljena je i na stvaranje jedinstvenog standarda života radnikova. Nadnice i plaće su danas određivane prema svima mogućim utjecajima: kumstvu, pobratimstvu, sindikalnoj organizaciji, većoj kulturnoj razvijenosti okoline itd. Postavljajući za temelj prigodom određivanja plaće index cijena, a još više davanjem prava radničkim i poslodavačkim korporacijama da prave utanačenja glede radnih odnosa za sva preduzeća i poslove sa manje od pet radnika, znatno će standardizacija uznapredovati, te će biti uklonjeni svi loši uplivi nezdravog ambijenta na stvaranje uslova za život radnikov.

Jedno ne niječemo: duh našeg projekta favorizira velike radne zajednice, napose trustiziranu veliku industriju, koju mi danas nemamo, dočim nema nikakve simpatije za mali obrt. Nije to ništa neobična ili nepravédna, jer razvoj moderne tehnike i gospodarstva teži ka stvaranju velikih organizacija, k racionalizaciji, najvećoj mogućoj centralizaciji, što bi sve imalo da olakoti i pojedini proizvodnju, a osim toga radniku pruži bolje uslove za rad. Neće stoga biti suviše ako istaknemo živu želju da država poradi oko organiziranja pojedinih industrija svojim uplivom. To bi bio prvi korak i glavni preduvjet za socijalizaciju.

Bićemo zadovoljni, ako naš nacrt zakona pobudi bar malo interesa za pitanja koja se njime uređuju, a daleko od iluzije da je on po svom obliku i sadržaju konačan, spremni smo da svaku ispravnu kritiku, objekciju i dopunu velikim zadovoljstvom prihvatimo.

„Nova Njemačka“

zbirka rasprava o njemačkoj kulturi, politici, ekonomiji, kao i o iz gledu cjelokupne Njemačke kroz zadnjih desetak godina, koju je napisao i nedavno izdao jedan od naših najboljih geografa, prof. dr Ivo Rubić, sadrži obilje dragocjenih podataka, te je solidno publicističko izdanje. Osobito su dobre rasprave o značenju Rajne te o njemačkim generacijama.

Bugarska vojska rada

Prema Neuillskom ugovoru o miru Bugarska nemože držati redovitu voj sku, već samo do 20.000 plaćenika. Da bi ipak iskoristio radnu snagu bugarskog naroda, pok Stambolijski je uveo u lipnju 1920. radnu obavezu za sve bugarske muške državljane od 20 do 40 godine (i za ženske od 16 do 30 godine, ali su to brzo napustili).

Obveznici služe jedamput od 3 do 8 mjeseci, te još par puta (ne preko tri tjedna na godinu), a mogu se i otkupiti. Za vrijeme njihova roka službovanja stara se država za njihovu opskrbu. 1929. je bilo pozvato 16.320 obvezanika.

Ta je ustanova u Bugarskoj podigla samo 1929. 453 km novih cesta, a 577 km popravila, a uz to je radila na željeznicama, kanalizaciji, šumskim radovima, radovima u državnim tvornicama.

Organizacija je te vojske podijeljena na 11 okružnih ureda.

O Garcia Morenu,

sojevremenom diktatoru Equadora, koji je bio neosporno veliki duh, ali i prevelik antidemokrata, napisao je g. Pero Ivanišić u drugom broju *Duhovnog Života* pretežno politički članak i stavio ga među uzore — kršćanskoj demokraciji. Doživjeli smo već da su dobri ljudi, ali i kapitalisti-tvorničari à la Vrau kovanj u zvijezde kao nosioci socijalno-ekonomskog preporoda (kršćanska radnička organizacija, ko bajagi, miriše po socijalizmu, pa je bolje zagovarati sistem kapitalistoooca-gospodara i radnika-sina-sluge!). Sada imamo još da čekamo, da proglose Louisa Veullota, velikoga ali i strastvenog katoličkoga polemičara, uzorom kršćanske demokracije. Ignorante, naime, neće smetati da je taj žestoki protivnik velikoga katoličkog borca za slobodu škole Montalemberta kliktao 1855. g., kad je Napoleon III. uveo suspenziju protivničkih novina nakon treće opomene: „Mi imamo pravo svaki dan pisati i govoriti, ali nedamo to pravo drugima, jer ne pružaju tako tvrda jamstva kao mi. Novi je zakon o štampi uzet iz zakonodavstva katoličke crkve: triput opomena pa suspenzija“. Pet godina nakon toga iskusio je taj zakon na vlastitoj koži. Njegov *L'Univers* je obustavljen...

U Rovigu

u Italiji, tamošnji je biskup prošlih dana odredio da se vjernici svojim molitvama i prisustvom kod crkvenih obreda pomole za zadovoljštinu teškog slučaja stranačkog barbarstva. Pripadnici fašističke narodne stranke su, naime, na jednoj zabavi parodirali obrede Mise te pričestili — magarca. Taj je čin izazvao u kulturnom svijetu opću osudu i zgražanje.

Navikli na teške povrede vjere, humanosti, slobode i prava, ne bi ovaj slučaj ni registrirali, da ne figurira u fašističkom društvu čitav niz talijanskih reakcionarnih katolika, koji su uništili talijansku kršćansku demokraciju, a zatekli se pod okrilje fašističke stranke. Svi ti Mattei-Gentile, Martire, Colombo i dr. ni danas neće da vide smiješnost svog držanja, a svojim angažiranjem čak katoličkih vjerskih društava kod izbora za talijanski parlament, pokazali su da su nepopravljivi protivnici naroda, i njegove slobode, koja je Crkvi tako draga, te da kršćanska demokracija neće moći doći do uspjeha, dok se ovima ne začepi usta.

Gospodarska Štedionica u Splitu

Podružnice: **Dubrovnik i Makarska**

Najveći dalmatinski novčani zavod
na zadružnom temelju.

Uplaćena poslovna glavnica
Din 2,933.000.--
sa garancijom Din 8,799.000.--

Ulošci preko 40,000.000

Prima uloške na štednju.
Udjeljuje zajmove na mjenice i u
tekućem računu,
financira svakovrsna poduzeća

Kupuje i prodaje devize i valute.

Obavlja najkulantnije sve bankovne poslove.

Izravne veze sa svim mjestima u pokrajini.

Izvršne veze u zemlji i inozemstvu.

